

باسمه تعالی

جشنواره علمی فرهنگی «مسئولیت پذیری اجتماعی»

آیات و روایات منتخب

«مسئولیت»

آیات قرآن

۱. « فَلَنَسْأَلَنَّ الَّذِينَ أُرْسِلَ إِلَيْهِمْ وَلَنَسْأَلَنَّ الْمُرْسَلِينَ »^۱.

«از کسانی که رسولان به سویشان فرستاده شده پرسش می کنیم و از فرستادگان نیز می پرسیم».

۲. « وَ قِفُوهُمْ إِنَّهُمْ مَسْئُولُونَ »^۲.

«و نگه داریدشان ، که از آنان پرسش شود».

۳. « فَوَرَبِّكَ لَنَسْأَلَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ * عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ »^۳.

«سوگند به پروردگار تو که از همه آنها درباره آنچه می کرده اند ، پرسش می کنیم».

۴. « وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولاً »^۴.

«از آنچه بدان علم نداری پیروی مکن که همانا گوش و چشم و دل ، همگی ، مورد بازخواست قرار می گیرند».

الأعراف: ۶.

الصافات: ۲۴.

الحجر: ۹۲ ، ۹۳.

الإسراء: ۳۶.

۵. «لَعْنِ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى لِسَانِ دَاوُدَ وَ عِيسَى بْنِ مَرْيَمَ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَ كَانُوا يَعْتَدُونَ * كَانُوا لَا يَتَنَاهَوْنَ
عَنْ مُنْكَرٍ فَعَلُوهُ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ» .^۱

«کسانی از بنی اسرائیل که کافر گشتند، به زبان داود و عیسی بن مریم لعنت شدند و این سزای عصیان و تجاوزشان بود. از کار زشتی که مرتکب می شدند باز نمی داشتند. چه بد بود آن چه می کردند».

روایات

۶. رسولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ آله: إِنِّي مَسْئُولٌ وَ إِنَّكُمْ مَسْئُولُونَ .^۲

پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: من بازخواست می شوم و شما نیز بازخواست می شوید .

۷. عنه صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ آله: يَا مَعْشَرَ قُرَّاءِ الْقُرْآنِ، اتَّقُوا اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ فِيمَا حَمَلْتُمْ مِنْ كِتَابِهِ فَإِنِّي مَسْئُولٌ وَ إِنَّكُمْ مَسْئُولُونَ ،
إِنِّي مَسْئُولٌ عَنْ تَبْلِيغِ الرِّسَالَةِ ، وَ أَمَّا أَنْتُمْ فَتَسْأَلُونَ عَمَّا حَمَلْتُمْ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ وَ سُنَّتِي .^۳

پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: ای جماعت قاریان قرآن! از خدا درباره [عمل به] کتابش که به دوش شما نهاده است، بترسید ؛ زیرا که هم من بازخواست می شوم و هم شما؛ من درباره تبلیغ رسالت بازخواست می شوم و شما درباره کتاب خدا و سنت من که بر دوش گرفته اید بازخواست می شوید.

^۱المائدة: ۷۸ - ۷۹.

^۲کنز العمال: ۱۲۹۱۱.

^۳الکافی: ۹/۶۰۶/۲.

۸. الإمامُ عليٌّ عليه السلام: أوصيكم بتقوى الله فيما أنتم عنه مسؤولون وإليه تصيرون، فإن الله تعالى يقول: «كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهينَةٌ»^۱ و يقول: «و يُحذِّرُكُمْ اللهُ نَفْسَهُ و إلى اللهِ المَصيرُ»^۲ و يقول: «فَو رَبِّكَ لَنَسَأَلَنَّهْمَ أَجْمَعِينَ * عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ»^۳.

امام علی علیه السلام: شما را درباره آنچه نسبت بدان بازخواست می شوید و به سوی آن می روید، به پروا داشتن از خدا سفارش می کنم؛ زیرا خداوند متعال می فرماید: «هر کسی گروگانِ کار خود است» و می فرماید: «خداوند شما را از خودش بر حذر می دارد و بازگشت به سوی خداست» و می فرماید: «سوگند به پروردگارت که از همه آنها درباره آنچه می کرده اند، پرسش می کنیم».

۹. عنه عليه السلام: اتقوا الله في عبادته و بلاده فإنكم مسؤولون حتى عن البقاع و البهائم، أطيعوا الله و لا تعصوه.^۴

امام علی علیه السلام: از خدا بترسید درباره بندگان او و سرزمینهایش؛ زیرا شما حتی نسبت به قطعه های زمین ها و چارپایان نیز باید پاسخگو باشید. از خدا اطاعت کنید و نافرمانی او نکنید.

۱۰. رسولُ اللهِ صلى الله عليه و آله: ألا كلُّكم راعٍ و كلُّكم مسؤولٌ عن رعيته، فالأميرُ الذي على الناسِ راعٍ و هو مسؤولٌ عن رعيته، و الرَّجُلُ راعٍ على أهلِ بيته و هو مسؤولٌ عنهم، و المرأةُ راعيةٌ على بيتِ بعلها و وُلدهِ و هي مسؤولَةٌ عنهم.^۵

پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: بدانید که همه شما سرپرست هستید و همه شما درباره زیر دستانتان بازخواست می شوید. آن امیری که بر مردم فرمان می راند سرپرست است و نسبت به رعیتش بازخواست می شود، مرد، سرپرست خانواده خویش است و درباره آنها باید پاسخگو باشد و زن، سرپرست خانه و فرزندان شوهر خود است و درباره آنها باید پاسخ دهد.

^۱الأمالی للمفید: ۳/۲۶۱.

^۲نهج البلاغة: الخطبة ۱۶۷.

^۳صحیح مسلم: ۲۰/۱۴۵۹/۳.

۱۱. عنه صلى الله عليه و آله: إن الله تعالى سائل كل راع عما استرعه: أ حَفِظَ ذَلِكَ أَمْ ضَيَّعَهُ حَتَّى يَسْأَلَ الرَّجُلَ عَنْ أَهْلِ بَيْتِهِ .^۱
پیامبر خدا صلى الله عليه و آله: خداوند متعال از هر سرپرستی نسبت به آنچه سرپرستی اش را به او واگذار کرده است بازخواست می کند ؛ خواه از آن به خوبی سرپرستی (نگهداری) کرده باشد، یا تباهش کرده باشد . حتی از مرد، درباره خانواده اش بازخواست می شود .

۱۲. الإمامُ عليُّ عليه السلام: كُلُّ امْرِئٍ مَسْئُولٌ عَمَّا مَلَكَتْ يَمِينُهُ وَعِيَالِهِ .^۲

امام علی علیه السلام: هر مردی درباره کنیزان و خانواده خود بازخواست می شود .

۱۳. الإمامُ الصادقُ عليه السلام في قوله تعالى: «إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ» : يُسْأَلُ السَّمْعُ عَمَّا سَمِعَ ، وَالبَصَرُ عَمَّا نَظَرَ إِلَيْهِ ، وَالفُؤَادُ عَمَّا عَقَدَ عَلَيْهِ .^۳

امام صادق علیه السلام درباره آیه «همانا گوش و چشم و دل» فرمود: از گوش درباره آنچه شنیده است بازخواست می شود و از چشم درباره آنچه بدان نگریسته است و از دل درباره باورها و دل بستگی هایش .

«امر به معروف و نهی از منکر»

آیات قرآن

۱۴. « وَ لَتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ » .^۴

«باید از میان شما گروهی باشند که به خیر دعوت کنند و به خوبی فرمان دهند و از بدی باز دارند. اینان رستگارانند.»

^۱کنز العمال: ۱۴۶۳۶.

^۲غرر الحکم: ۷۲۵۴.

^۳مشكاة الأنوار: ۱۴۸۸/۴۴۵.

^۴آل عمران: ۱۰۴.

۱۵. « كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَكَوْا أَمَنَ أَهْلَ الْكِتَابِ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ مِنْهُمْ الْمُؤْمِنُونَ وَأَكْثَرُهُمُ الْفَاسِقُونَ» .^۱

«شما بهترین امتی هستید که برای مردم پدید آمده است، به خوبی فرمان می دهید و از بدی باز می دارید و به خدا ایمان دارید. اگر اهل کتاب نیز ایمان بیاورند برایشان بهتر است. بعضی از ایشان مؤمنند ولی بیشترشان تبهکارند».

۱۶. « يَا بَنِي آدِمِ اصْلِحُوا صِلَاتَكُمْ وَاصْبِرُوا عَلَى مَا أَصَابَكُمْ إِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ» .^۲

«ای پسرک من! نماز بگزار و به خوبی فرمان ده و از بدی باز دار و بر هر چه به تو رسد صبر کن؛ زیرا این از کارهایی است که نباید سهلش گرفت».

۱۷. « وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ» .^۳

«مردان مؤمن و زنان مؤمن دوستان یکدیگرند، به نیکی فرمان می دهند و از ناشایست باز می دارند».

۱۸. « قُلْ أَمَرَ رَبِّي بِالْقِسْطِ وَأَقِيمُوا وُجُوهَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ كَمَا بَدَأَكُمْ تَعُودُونَ» .^۴

«بگو: پروردگار من به عدل فرمان داده است و به هنگام هر نماز روی به جانب او دارید و او را با ایمان خالص بخوانید. و همچنان که شما را آفریده است باز می گردید».

۱۹. « إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ» .^۵

«همانا خداوند به عدالت و احسان و بخشش به خویشاوندان فرمان می دهد و از فحشا و زشت کاری و ستم باز می دارد. شما را پند می دهد شاید که پند گیرید».

^۱ آل عمران: ۱۱۰.

^۲ لقمان: ۱۷.

^۳ التوبة: ۷۱.

^۴ الأعراف: ۲۹.

^۵ النحل: ۹۰.

۲۰. إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا^۱.

«همانا خدا به شما فرمان می دهد که امانتها را به صاحبانش باز گردانید و هر گاه میان مردم داوری کردید، به عدالت داوری کنید. خدا شما را چه نیکو پند می دهد. هر آینه او شنوا و بیناست.»

۲۱. « فَلَوْلَا كَانَ مِنَ الْقُرُونِ مِنْ قَبْلِكُمْ أُولُوا بَقِيَّةٍ يَنْهَوْنَ عَنِ الْفَسَادِ فِي الْأَرْضِ إِلَّا قَلِيلًا مِمَّنْ أَنْجَيْنَا مِنْهُمْ وَاتَّبَعَ الَّذِينَ ظَلَمُوا مَا أُتْرِفُوا فِيهِ وَكَانُوا مُجْرِمِينَ^۲ .

«چرا در میان مردمانی که پیش از شما بودند - جز اندکی که از آن میان نجاتشان دادیم - خردمندانی نبودند تا مردمان را از تبهکاری در زمین باز دارند؟ ستمگران از پی آسودگی و لذات دنیوی رفتند و گنهکار بودند.»

روایات

۲۲. « رسولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: مَنْ أَمَرَ بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَى عَنِ الْمُنْكَرِ فَهُوَ خَلِيفَةُ اللَّهِ فِي الْأَرْضِ ، وَ خَلِيفَةُ رَسُولِهِ^۳ .

پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: هر که امر به معروف و نهی از منکر کند، او جانشین خدا در زمین و جانشین رسول اوست.

۲۳. الإمامُ عليٌّ عليه السلام: غَايَةُ الدِّينِ الْأَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ ، وَ النَّهْيُ عَنِ الْمُنْكَرِ ، وَ إِقَامَةُ الْحُدُودِ^۴ .

امام علی علیه السلام: نهایت دین، امر به معروف و نهی از منکر و بر پا داشتن حدود [الهی] است.

^۱ النساء: ۵۸

^۲ هود: ۱۱۶

^۳ مستدرک الوسائل: ۱۲/۱۷۹/۱۳۸۱۷

^۴ غرر الحکم: ۶۳۷۳

۲۴. عنه عليه السلام: قوامُ الشريعةِ الأمرُ بالمعروفِ، والنهيُ عنِ المنكرِ، وإقامةُ الحدودِ.^۱

امام علی علیه السلام: قوام شریعت به امر به معروف و نهی از منکر و بر پاداشتن حدود [الهی] است.

۲۵. عنه عليه السلام: وما أعمالُ البرِّ كُلُّها و الجهادُ في سبيلِ اللهِ عندَ الأمرِ بالمعروفِ و النهيِ عنِ المنكرِ ، إلا كَنَفَتْهُ في بحرِ لُجِّيٍّ.^۲

امام علی علیه السلام: همه کارهای خوب و جهاد در راه خدا، در مقایسه با امر به معروف و نهی از منکر نیست مگر همچون آب دهانی که در دریایی ژرف انداخته شود.

۲۶. عنه عليه السلام - في قوله تعالى: «و اصْبِرْ عَلَى ما اصابَكَ» - مِنْ الْمَشَقَّةِ و الأذى في الأمرِ بالمعروفِ و النهيِ عنِ المنكرِ.^۳

امام علی علیه السلام - درباره آیه «و در برابر هر آن چه به تو می رسد صبر کن» - فرمود: مقصود سختیها و آزارهایی است که در راه امر به معروف و نهی از منکر به انسان می رسد.

۲۷. الإمامُ الباقرُ عليه السلام: الأمرُ بالمعروفِ و النهيُ عنِ المنكرِ خُلُقَانِ مِنْ خُلُقِ اللهِ عَزَّ و جَلَّ ، فَمَنْ نَصَرَهُمَا أَعَزَّهُ اللهُ ، و مَنْ خَدَلَهُمَا خَدَلَهُ اللهُ عَزَّ و جَلَّ.^۴

امام باقر علیه السلام: امر به معروف و نهی از منکر دو خوی از خویهای خداوند عز و جل هستند. هر که آنها را یاری دهد خداوند عزتشان بخشد و هر که تنهایشان گذارد خداوند عز و جل او را تنها گذارد.

^۱ غرر الحکم: ۶۸۱۷.

^۲ نهج البلاغه: الحکمة ۳۷۴.

^۳ مجمع البیان: ۵۰۰/۸.

^۴ الخصال: ۳۲/۴۲.

۲۸. الإمامُ الباقرُ أو الإمامُ الصادقُ عليهما السلام. وَيَلِ لِمَنْ لَا يَدِينُ اللَّهَ بِالْأَمْرِ بِالْمَعْرُوفِ وَالتَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ.^۱
امام باقر یا امام صادق علیهما السلام: وای بر کسی که با امر به معروف و نهی از منکر، خدا را دینداری نکند.

۲۹. عنه عليه السلام: فَمَنْ أَمَرَ بِالْمَعْرُوفِ شَدَّ ظُهُورَ الْمُؤْمِنِينَ.^۲

امام علی علیه السلام: کسی که امر به معروف کند، مسلمانان را تقویت و پشتیبانی کرده است.

۳۰. عنه عليه السلام: فَرَضَ اللَّهُ وَ الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ مَصْلَحَةً لِلْعَوَامِّ.^۳

امام علی علیه السلام: خداوند امر به معروف را برای اصلاح عموم مردم واجب فرمود.

۳۱. رسولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله: إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى كَيْبُغِضُ الْمُؤْمِنِ الضَّعِيفِ الَّذِي لَا زَبَرَ لَهُ، وَ قَالَ: هُوَ الَّذِي لَا يَنْهَى عَنِ الْمُنْكَرِ.^۴

پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: خداوند تبارک و تعالی مؤمن ضعیفی را که هیبت و صلابت ندارد دشمن می دارد. آن حضرت فرمود: او کسی است که نهی از منکر نمی کند.

۳۲. عنه صلى الله عليه و آله: لَا يَنْبَغِي لِنَفْسٍ مُؤْمِنَةٍ تَرَى مَنْ يَعِصِي اللَّهَ فَلَا تُنْكَرُ عَلَيْهِ.^۵

پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: هیچ انسان مؤمنی را نشاید، که ببیند کسی نافرمانی خدا می کند و بر او خرده نگیرد.

^۱ الزهد للحسين بن سعيد: ۴۱/۱۹.

^۲ نهج البلاغة: الحكمة ۳۱.

^۳ نهج البلاغة: الحكمة ۲۵۲.

^۴ معانی الأخبار: ۱/۳۴۴.

^۵ كنز العمال: ۵۶۱۴.

۳۳. الإمامُ عليٌّ عليه السلام: ظَهَرَ الْفَسَادُ فَلَا مُنْكَرٌ مُغَيَّرٌ، وَ لَا زَاجِرٌ مُزْدَجِرٌ.^۱

امام علی علیه السلام: فساد و تباهی آشکار گشته، اما نه کسی پیدا می شود که اعتراض کند و در صدد تغییرش بر آید و نه کسی که نهی کند و مردم را از آن باز دارد.

۳۴. عنه عليه السلام: فَرَضَ اللَّهُ النَّهْيَ عَنِ الْمُنْكَرِ رَدْعًا لِلْسُّفْهَاءِ.^۲

امام علی علیه السلام: خداوند نهی از منکر را برای باز داشتن سبک سران [از زشت کاری] واجب فرمود.

۳۵. الإمامُ الحسينُ عليه السلام: كَانَ يُقَالُ: لَا تَحِلُّ لِعَيْنٍ مُؤْمِنَةٍ تَرَى اللَّهَ يُعْصِي فَتَطْرِفُ حَتَّى يُغَيِّرَهُ.^۳

امام حسین علیه السلام: گفته می شد: بر هیچ چشم مؤمن به خدا روا نیست که ببیند خدا نافرمانی می شود و خود را فرو بندد مگر آن وضع را تغییر دهد.

۳۶. عنه عليه السلام: إِذَا رَأَى الْمُنْكَرَ فَلَمْ يُنْكِرْهُ وَ هُوَ يَقْدِرُ (يَقْوَى) عَلَيْهِ فَقَدْ أَحَبَّ أَنْ يُعْصِيَ اللَّهَ، وَ مَنْ أَحَبَّ أَنْ يُعْصِيَ اللَّهَ فَقَدْ بَارَزَ اللَّهَ بِالْعَدَاوَةِ.^۴

امام صادق علیه السلام: هر گاه [کسی] منکر را ببیند و بتواند اعتراض کند و نکند، در واقع دوست داشته است که خدا نافرمانی شود، و هر که دوست داشته باشد خدا نافرمانی شود، به دشمنی با خدا برخاسته است.

۳۷. الإمامُ عليٌّ عليه السلام: إِنَّمَا هَلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ بِحَيْثُ مَا عَمِلُوا مِنَ الْمَعَاصِي وَ لَمْ يَنْهَهُمُ الرَّبَّائِيُونَ وَ الْأَحْبَارُ عَنْ ذَلِكَ؛ فَإِنَّهُمْ لَمَّا تَمَادَوْا فِي الْمَعَاصِي نَزَلَتْ بِهِمُ الْعُقُوبَاتُ.^۵

^۱ نهج البلاغة: الخطبة ۱۲۹.

^۲ نهج البلاغة: الحكمة ۲۵۲.

^۳ تنبيه الخواطر: ۱۷۹/۲.

^۴ تفسير العياشي: ۲۵/۳۶۰/۱.

^۵ الزهد للحسين بن سعيد: ۲۸۸/۱۰۵.

امام علی علیه السلام: پیشینان شما (یهودیان و مسیحیان) از آن رو هلاک گشتند که گناه می کردند و علما و دانشمندانشان آنها را منع نمی کردند. پس، وقتی در گناهان فرو رفتند، کیفرها بر آنان فرود آمد.

۳۸. عنه علیه السلام: إِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ لَمْ يَلْعَنِ الْقَرْنَ الْمَاضِي بَيْنَ أَيْدِيكُمْ إِلَّا لَتَرِكِهِمُ الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيَ عَنِ الْمُنْكَرِ ، فَلَعَنَ اللَّهُ السُّفَهَاءَ لِرُكُوبِ الْمَعَاصِي ، وَ الْحُلَمَاءَ لِتَرْكِ التَّنَاهِي .^۱

امام علی علیه السلام: خداوند سبحان نسلهای گذشته پیش از شما را از رحمت خود دور نساخت مگر بدان سبب که امر به معروف و نهی از منکر را رها کردند. پس، خداوند سبک سران را به سبب ارتکاب گناهان، از رحمت خویش دور ساخت و بردباران (داناان) را به سبب ترک کردن نهی از منکر.

۳۹. الإمامُ عليُّ عليه السلام: وَإِنَّ الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيَ عَنِ الْمُنْكَرِ لَا يُقَرِّبَانِ مِنْ أَجَلٍ وَلَا يَنْقُصَانِ مِنْ رِزْقٍ ، وَ أَفْضَلُ مِنْ ذَلِكَ كُلِّهِ كَلِمَةُ عَدَلٍ عِنْدَ إِمَامٍ جَائِرٍ .^۲

امام علی علیه السلام: امر به معروف و نهی از منکر، نه اجل را نزدیک می کنند و نه روزی را کم و برتر از همه اینها، سخن عادلانه و حقی است که در برابر پیشوایی ستمگر گفته شود.

۴۰. رسولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ: إِذَا لَمْ يَأْمُرُوا بِمَعْرُوفٍ وَ لَمْ يَنْهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَ لَمْ يَتَّبِعُوا الْأَخْيَارَ مِنْ أَهْلِ بَيْتِي ، سَلَّطَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ شِرَارَهُمْ ، فَيَدْعُوا عِنْدَ ذَلِكَ خِيَارَهُمْ فَلَا يُسْتَجَابُ لَهُمْ .^۳

پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: هرگاه [مردم] امر به معروف و نهی از منکر نکنند، و از نیکان خاندان من پیروی نمایند، خداوند بدان آنها را بر ایشان مسلط گرداند، و در این هنگام نیکانشان دعا کنند و دعایشان مستجاب نشود .

^۱ نهج البلاغة: الخطبة ۱۹۲ .

^۲ نهج البلاغة: الحكمة ۳۷۴ .

^۳ الأمالی للصدوق: ۴۹۳/۳۸۵ .

۴۱. عنه صلى الله عليه وآله: إِذَا عَظَّمْتَ أُمَّتِي الدُّنْيَا نَزَعَتْ مِنْهَا هَيْبَةُ الْإِسْلَامِ ، وَإِذَا تَرَكْتَ الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّهْيَ عَنِ الْمُنْكَرِ حُرِّمَتْ بَرَكَهَ الْوَحْيِ .^۱

پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: هرگاه دنیا در نظر امت من بزرگ آید، شکوه اسلام از آنان گرفته شود و هرگاه امر به معروف و نهی از منکر را وا گذارند، از برکت وحی محروم گردند.

۴۲. عنه صلى الله عليه وآله: إِذَا تَرَكْتَ أُمَّتِي بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّهْيَ عَنِ الْمُنْكَرِ فَلْيُؤْذَنْ بِوِقَاعٍ مِنَ اللَّهِ جَلَّ اسْمُهُ .^۲

پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: هرگاه امت من امر به معروف و نهی از منکر را فرو گذارد، باید با خداوند جلیل اعلان جنگ کند [و خود را برای بلایی سخت از جانب خداوند جلیل آماده گرداند].

۴۳. عنه صلى الله عليه وآله: لَتَأْمُرَنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَ لَتَنْهَيْنَنَّ عَنِ الْمُنْكَرِ ، أَوْ لَيُعَمَّنَنَّكُمْ عَذَابُ اللَّهِ .^۳

پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: یا امر به معروف و نهی از منکر می کنید، یا عذاب خدا همه شما را فرا می گیرد.

۴۴. عنه صلى الله عليه وآله: إِنَّ النَّاسَ إِذَا رَأَوْا الظَّالِمَ فَلَمْ يَأْخُذُوا عَلَى يَدَيْهِ ، أَوْ شَكَّ أَنْ يَعْمَهُمُ اللَّهُ بِعِقَابٍ مِنْهُ .^۴

پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: اگر مردم، ستمگر را ببینند و دستش را [از انجام ظلم] نگیرند، زود باشد که خداوند کیفر خود را شامل همه آنان کند.

^۱کنز العمال: ۶۰۷۰.

^۲بحار الأنوار: ۳۳/۷۸/۱۰۰.

^۳وسائل الشیعة: ۱۲/۴۰۷/۱۱.

^۴کنز العمال: ۵۵۷۵، أقول: فی معناه أحادیث كثيرة، راجع: کنز العمال: ۶۶/۳ إلى آخر الباب.

۴۵. الإمام الصادق عليه السلام: ما أقرَّ قومٌ بالمنكرِ بينَ أظهرِهِم لا يُغيرونَهُ إلا أوشكَ أن يُعمَّهُمُ اللهُ عَزَّ و جَلَّ بِعِقَابٍ مِنْ عِنْدِهِ .^۱

امام صادق عليه السلام: هر گاه مردمی در برابر زشت کاریهایی که در میانشان صورت می گیرد دم فرو بندند و آن را تغییر ندهند، زود باشد که خداوند عز و جل کیفر خود را شامل همه آنان سازد.

۴۶. الإمام الجوادُ عليه السلام: مَنْ اسْتَحْسَنَ قَبِيحًا كَانَ شَرِيكًا فِيهِ .^۲

امام جواد علیه السلام: هر کس کار زشتی را نیک شمارد، در آن کار شریک باشد.

۴۷. رسولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ: لا يَأْمُرُ بِالْمَعْرُوفِ وَ لا يَنْهَى عَنِ الْمُنْكَرِ إِلَّا مَنْ كَانَ فِيهِ ثَلَاثُ خِصَالٍ: رَفِيقٌ بِمَا يَأْمُرُ بِهِ رَفِيقٌ فِيمَا يَنْهَى عَنْهُ ، عَدْلٌ فِيمَا يَأْمُرُ بِهِ عَدْلٌ فِيمَا يَنْهَى عَنْهُ، عَالِمٌ بِمَا يَأْمُرُ بِهِ عَالِمٌ بِمَا يَنْهَى عَنْهُ .^۳

پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: امر به معروف و نهی از منکر نکند مگر کسی که سه خصلت در او باشد: در امر و نهی خود، طریق مدارا پیش گیرد. در امر و نهی خود، به عدالت رفتار کند و به آنچه امر و نهی می کند، دانا باشد.

۴۸. رسولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ: مُرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَ إِن لَّمْ تَفْعَلُوهُ ، وَ انْهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَ إِن لَّمْ تَجْتَنِبُوهُ كُلَّهُ .^۴

پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: امر به معروف کنید، گر چه خود بدان عمل نکنید و نهی از منکر کنید، هر چند خودتان از همه آنها اجتناب نکنید.

۴۹. عنه صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ: أَلَا لَا يَمْنَعَنَّ أَحَدَكُمْ هَيْبَةُ النَّاسِ أَنْ يَقُولَ الْحَقَّ إِذَا رَأَهُ أَنْ يَذْكَرَ بِعِظَمِ اللهِ ، لَا يُقَرَّبُ مِنْ أَجْلِ وَ لا يُبْعَدُ مِنْ رِزْقٍ .^۵

^۱ بحار الأنوار: ۳۶/۷۸/۱۰۰

^۲ كشف الغمّة: ۱۳۹/۳

^۳ النوادر للراوندي: ۱۹۵/۱۴۳

^۴ كنز العمال: ۵۵۲۲

^۵ كنز العمال: ۵۵۷۰

پیامبر خدا صلی الله علیه و آله:هان! مبدا ترس از مردم مانع از آن شود که فردی از شما حق را ببیند و نگوید. [که حق گویی] آنه اجلی را نزدیک می کند و نه روزی را دور می گرداند.

۵۰. عنه صلی الله علیه و آله: لَمَّا قِيلَ لَهُ: لَا تَأْمُرُ وَلَا تَنْهَى إِلَّا بِمَا عَمِلْنَا بِهِ أَوْ أَنْتَهَيْتَنَا عَنْهُ كُلُّهُ - لَا ، بَلْ مُرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَإِنْ لَمْ تَعْمَلُوا بِهِ كُلُّهُ، وَانْهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَإِنْ لَمْ تَنْتَهُوا عَنْهُ كُلُّهُ.^۱

پیامبر خدا صلی الله علیه و آله وقتی به ایشان عرض شد: ما تنها به چیزهایی امر و نهی می کنیم که خودمان به طور کامل آنها را رعایت کنیم فرمود: نه، بلکه به خوبیها فرمان دهید هر چند خودتان به همه آنها عمل نکنید و از زشتیها باز دارید، گر چه خود از همه آنها خودداری نورزید.

^۱تنبيه الخواطر: ۲/۲۱۳.